

Ferida Duraković

SRCE TAME

Poezija 1973-1993

1973.

*- Šesnaest godina. O djevojčici i moru.
O moru što se dvadeset godina poslije
pretvorilo u krv, kojom je ponovo
zaplovio Georg Trakl.*

More

Možda
Su
Slonovi
Plakali
Plakali...

1973.

1977.

*- Dvadeset godina. O beharu samom.
O strahu od običnih stvari, od obične
smrti. O sreći što se nudi djevojčicama,
a one uporno hoće da budu nesretne.*

Plesač

Zatvoren si u mojoj flauti.
Nečujno se miješaš
sa tišinama u meni.

Na kraju mojih igara
postaješ sunčani sat. Zajedno
postojimo
u treptanju sjena.

Nećemo vratiti noćne šumove
dok se ne umore zvuci flaute.

Igra

Uvijek se u ne vrijeme igramo skrivača,
onda kad nema ko da nas traži.

Zavučemo se pod labudovo krilo
otvorenih usta
skupljeni u sebe,
nestrpljivi,
i treptimo.

Ne smijemo vikati – to je pravilo,
jer našle bi nas tuđe ruke
i iz toplog skrovišta vratile na vrtešku.

Svijet bi se okretao,
a mi za nepovratnim labudovima
do proljeća plakali.

Igra se ne bi ponovila.

Plamen

Ostao je sam.
Sam među gutačima plamena,
sitan i beznačajan za njih
kao mrak pred svitanjem.
Pramajka vatra davno zasjala
i ugasila se.

Ostao je sam.
Sam među krivotvorenim svjetlima,
nježan i topao za moje rijetke goste,
umorne i željne trajna prebivališta.

Glasno molim
za ovaj plamen
pribježište
u zruci Sunca.

Onom koji odlazi i dolazi

Sami smo ispod neba,
zar nam treba druga tajna?

Hoćeš na raskrsnici
da postaneš tačka.
Čak su i vodoskoci zaustavili suze
i smirili se
između neba i pjesme.

Od visoke ograde, od ludosti
moje godine bježe
(ludost je samo zaboravljanje
tamne dubine donosilaca dana).

Naša su tijela fosforno sama;
kao preplašena ptica
bježi misao o susretima,
a sve je mrakom oivičeno.
Ispod neba. Ispod neba.

Zagovarači tišine

Kad me sretneš
šuti
Zagovarač sam tišine
što nas dugo prati.

Dokazaću šutnjom
da su labudovi bijeli
za neke obalne zvuke
odletjeli s jezera
ne vrativši se više.

Dokazaću šutnjom
kome opraštam
ukradene svíce
(na čelu će ti
zaiskriti svjetlost).

I ti si saučesnik
u ovoj krađi riječi,
i nije mi žao
što šutimo zajedno:

Zagovarači smo tišine.

Mogućem Napoleonu

Predugo te nema.
U mojim očima vojničkim hodom
sjene stupaju.

Slavujev glas neki su ljudi lancima svezali.
Kraj mojih prozora ponekad tek
prolepršaju tople dječije ruke.
Onda plačem.

Pokretom oka
neko niz vodu tjera moje papirnate godine.
Bez tereta pobjede
jutrom se preko mostova vučem.

Greškom prozirnog, varljivog sumraka
postao si odškrinuta tajna
za umornu pticu
kojoj su krila potražila vatru.

Slavuj je pticu,
dok mu lancima glas nisu svezali,
pjesmom-utjehom tražio.
A krila njena ko mrtvo zvono.

Tako i ja: zadrhtah svjetlom
i čekah odjek.
Predugo te nema.
U mojim očima vojničkim hodom
sjene stupaju.

...

Tako nas nepotrebno razasipaju,
a mi nismo zrna pšenice:
mi smo djeca
koju je igra dovela do mraka
i ostavila same.

(vjetar i postoji zato
da ne može daleko da nas baci)

Mi se, zauvijek isplakanih očiju,
vučemo oko onih
koji nas nemilosrdno troše
kao što troše cipele, glave, smrt.

I ne sjećamo se više
hoćemo li ikad
nježno zatitrati
pod svijetlim nebom.
Jer naš put određuju
rasipnički prsti:
otud, gdje nismo htjeli stići,
tamo, kud ne želimo poći.

Epitaf

Kad te pokatkad vidim
i ne žalim više
što si *tako* mrtav.

Lijepo su te sahranili
moji vjerni čuvari,
baš oni koji to nisu htjeli
ni željeli.

Na tvom davno utvrđenom
mjestu u mojoj glavi,
u koju nikad nisi mogao
potpuno stati,
sad
veličanstveno miran,
lijep,
leži drag mrtvac.

Nismo se tako dogovorili
u dugim razgovorima bez riječi,
i znam da nije pravo,
ali – kad te pokatkad vidim –
i ne plačem više
što si tako mrtav.

Ljepotica

Umirila se
U cvijet

Stišala
U polenovom prahu

U dubini narcisa
Mirno jezero

Ogledala se
i
Utopila

Pastirica

Obučem vrijeme
Ružinom laticom
Sa usana

Objavim jutro

Kolo povedem
S proljetnim pticama

Neko me je noćas prespavao...
A prespavao je
jutro.

Snoviđenje

Za G. S.

Ulazi miris mjesečine.
Vrt u mojoj sobi
zamire pred zveketom zvijezda.

Tražim glas djeteta
u svojim prašnjavim policama
da me vrati,
da objavi povratak
u neprikosnoveno Moje.

Tražim prstima
tope uglove sobe
i uzde odbjeglog konja...

U nevrjeme
pobjednik udara na vrata:
sve se slike vrte u ramove
i opet umru.

I ja postajem slika
u praznoj galeriji.

Cvjetni mozaik

Sestri

Porasla si toliko
da neko već može umrijeti
a tebe da nezaboravno zaboli.

Čuvaj svoje oči,
njima te svijet od rođenja gleda;
i smrt svoju sačuvaj za sebe,
dok se u snu tvom jednom ne probudi.

I ponekad,
ponekad samo
uberi cvijet na ovoj livadi,
i njegove čudne, obojene glasove
uklopi u svoj mali
cvjetni mozaik.

Svirale

Od iste su nas vrbe odsjekli.
Na nježnom tijelu naše majke
ostala je duboka rana.

Kroz grla oštrem sablje proboli
da zvuk probude.

Više nismo imali svoje šutnje.
Oni su govorili našim ustima
kad su bili tužni
ili sretni.
Tuđi su prsti
po našim tijelima plesali.

Na kraju su nas bacili
i mi smo umrli šuteći,

a tako nam se pjevalo,
a tako nam se pjevalo...

O onom što odavno znam

Oglasila su se zvona.
Na vratima kuće stoje godine
i strpljivo čekaju
da se isprazne sobe,
izližu podovi i vatra,
stanu satovi-pijetlovi.

Na majčinim ramenima,
uspavani mirisom vanilije,
siroti anđeli zaboravljaju na svoju dužnost.

U policama čeka još jedna večera,
u rukama još mnogo topline.

Ponekad, poslije ratova,
živim čak i ovdje,
i znam:

svakog me dana,
svakog me časa
u ovom domu čeka
vitka, plava vaza.

Preobraženja

Znam, sve se mora zbiti
po utvrđenom neredu.

Junak je oslijepio
poslije pobjede;
dúge pohode njegovo tijelo,
a on zlatnu dugmad,
ordenje
miluje preostalim rukama.

Opasnim, opasanim gradovima
sa utvrđenim danom
i pogledom na bivše brodove

žuri junak
sa nogama do koljena na zemlji,
sa opsadnim stanjem u rukama;

slučajno
stane pod ružine prozore:
i nema ga više
na zemlji.

Samoća

Prostorom se glase otkucaji sata.
Nema mrtvih.
Grobница u čaši ima svoja vrata.

Prebrojavam se:
brojim od jedan
do jedan.
Iza i ispred praznina
zjapi bolno duboka.

Na grudima moje majke
čeka neprebolan plamen.
Majka je na drugoj obali.
Kroz maglu što se nad rijekom diže
možda joj toplinu grudi ćutim.
Moja obala teče uporedo s rijekom

Prostorom se glase otkucaji bila.
I meni sitnoveze šara
neumorna samotna vezilja.

Zbog nje mi srebrna pjesma
u mastilu zatočena.

Uzaludna žrtva

Na mjesječinu crnu
oko pada
kao zvijezda.

Još nijedna noć
i biće gotovo sa raspećem.

Opet nikoga više
ne vuku daljine boje straha,
a tamo je cvijeće koje treba brati.
Ruke su prikovane i nijeme,
daleko od ritmičnog hoda
po živim planinama.

Stižu glasovi
da lovorovih vijenaca više nema,
da su ih raznijele ptice
dobrih, jednostavnih ljudi.
Lovorovih vijenaca više nema.

Evo još jedne
uzaludne žrtve.

1982.

*Dvadeset pet godina. O beharu i
strahu. O svijetu što nas jedva čeka.
O ljubavi i knjigama. O smrti, naravno
Siranovoj. O sastajanju. O stvarima srca.*

Dječak govori u snu kraj vatre

Tiho mi priđi, svijete, da me iznenadiš.

Kad se u šetnju otisnem
da me čisti po noktima poznaju,
po uobičajenom kriku, licu
što nosi dim i prah...

Ocu da budem san i nesanica,
djetinjstvo i ono drugo. Za dušin dukat
da mi od svega daš. Na ćepenku me sutra
s osmijehom i srmom dočekaj.

Daću ti i kedu s prstiju.
I smisao. I pomen.
Od onih sam što se boje
kad ih na putu stigne mrak
i glad. Što će po hanovima
uvijek isto lice naći u drugačijem snu.

Mudra se naranča dijeli na onoliko nas
koliki je zaslužimo.

Tiho ti prilazim, svijete, da te ne iznenadim.

Roksanina pjesan

Večer je, pogodna za stihove.
Sva stremi da u me padne.
Spolja dolazi jesen, u mekim papučama.
Ne strepim, no ni vrata joj ne otvaram rado.

Treba misliti na ljubav.
Izmisliću vrt: sjedim među ružama
na mjesečini i vezem vrt i sebe među ružama
na mjesečini kako vezem...

Uz mramorno stepenište penje se sjena:
to je onaj kog iz priče čekam da bane.
Vazduh na njegov korak miriše, šapće:
Stiže Sirano, *enfin*, sa prslom lobanjom
iz koje ispada zlato!
Šutke spušta ruku na moje rame
i na goblen iz njegove pognute glave
lije ljubav...

A večer je pogodna za stihove. Sava stremi
u me da se sruči. Spolja dolazi jesen
u mekim papučama.
Ne strepim, no ni vrata joj ne otvaram rado...

Umijeće igre II

Pamtim dan u koji ste, vještaci, naišli našim gradom.
No, šta kazati uz to?
Da bude razborito,
da bude slovstvo dnevne duše
kad dobro večer i laku noć izgovaram
nad knjigama, nad knjigama...

U izlozima pamtim: ovo je moje lice.
U istoriju duše potom zapisujem:
zbir sam svih vaših lica, pehlivani!
Ono što me na igru
i na mučninu po igri me tjera.
Svaki mi lice mjeri
kazujući svoj strah.

I vama je isto. Kao kad knjige
zatvaram i na police stavljam,
blisko tražeći utočište.
Šta sa ovim praznim suglasjem?
Okretala, prevrtala s njime...

Al' po žici je lakše
nego po gluhim sobama hoditi.

Umijeće igre III

Ispred Zemaljskog muzeja u Sarajevu

I zatvorena vrata prihvatiti kao dar!
Tri nervozne osame pune knjiga
i straha – na tri se prava mala dijelimo
grada.
Prvi je danas čuvar parka
sa kakvim li fermanom u džepu. Posmatra:
muškarca oslonjenog na zid
kako u fasadu, bježeć da ne zna, uranja;
ženu, što svojim tijelom cestu produžuje,
što ionako čeka, čekajući da ne zna:
među leptirovima na zidu pribodenim
mogaše da se zaljubi.

1980.

Antilopi

Pabirčim dušu – atom po atom
i šta nađoh? Prisutnō, sve je nalik
naprsloj činiji soli.

Vježbam za veliki skok, moj zlatni san.
Zvijezde! Bliske mi jer ponad njih stremim.

Nisam krik, ni požar. Sve se to tiše zbiva
ako se u metaforu sažme: Kako li je
debljati se i misliti na čir
što s jeseni zrije na tabanu. Onda su
jednako daleko: šolja s kafom, antilopa,
prostor nad zvijezdama –
svaki korak mora da ima smisla jer boli.

Odvajam prijatelje od rana
i čuvam ih za sutra. U međuvremenu
drijemam u kolijevci
što je majka stalno po sobama vuče
i *buji paji, buji paji* šapće.

Elegija

Sve od kože i živaca načinih
nedavno, u Dan djetinjstva: dom.
U domu vatru. Usred vatre sebe.
Muziku, boje i ljude dodajem
s godinama zrelim. Malo je što imam
a svijet osvajati – ništa novo, san
što kao draga nesvjestica mami.

Jedino duša
proso pticama baca na pješčanu stazu
u parku, lukavo birajući
između cvrkuta pravi.

Vremena ima – da tužno brkamo
značenja svojih sudbina, «mi»
čija su srca krvave zastave
s dalekih jarbola – ljudi što
ne putuju...

Teška plovidba stoji od kućnog do
prvog praga, a prtljag –
sve sami ljudi – u zglobovima, u krvi,
ispod nokta.

Načeta je svijet, jer ga na toplom držim.
U tajnoj ruži na mom se potiljku gnijezdi.
Iza sna skačem, da vidim
da li još uvijek na istom mjestu boli.

Lovac

Mišljah: sve znam. U snu
isti razmak bijaše do tvog dlana
i do drugog grada.

Mračni predio slikam
slušajući o tebi lijepo da govore.
Sa sitim psom šetaš na morskoj obali
i kažeš: Tu sam, da ti zaštitnik budem.

A crni vitezovi pustoše nam dvore
i zlatne pehare na tržnici prodaju.
Vino su popili, otrov što ih umnožava...

Vjetar kroz ružičnjak šapće:
je li te strah od smrti?
Je li te strah od života?
Drvo bijelo u snu nad glavom
ruši se na javi. Jesen je
i biljka zaštite traži.

Ti, međutim, sa sitim psom na morskoj obali
ponavljaš: Tu sam, da ti zaštitnik budem.

Srna

Djevojka, sa šutljivim biserom u glasu,
djevojčica već, u strahu od samoće,
rasipa po meni nježnost kao paperje:
da mekše padnem kad mi se padanje zbude.

U ruci – mrak je mali, i ja znam otkud:
sa njene glatke kože silazi crnilo
što se u tužnoj ruži u očima joj zgusne.

Zima će skoro. S povezom preko očiju,
ispruženih ruku, gurnuću je u svijet.

Zalagaonica

Preko lica mi pređe veliki pauk –
otužni smisao predmeta i kuća.
Tako se uči zaboravljanje stvari i ljudi.

Na travnjacima igraju se negdašnje
infantkinje; na brdima
stvarajući vatru u vodu vodu u
ponor ponor u ništa,
beskonačan konj hrže.
Ne umijem spasiti umorno tijelo ruže:
ruže prašine. Ruže glasa
koji u snu slušah, na koljenima
pomno smišljenog Sirana –

Misao hramlje do ugla gdje sretoh
rošavu studentkinju književnosti –
budućeg «minornog pesnika».
Stid me obuzima: čime spasiti
ogledalo u kom se rasprskava moj lik?
Sve češće dobijam napade sna,
brišem cvjetice sa tepeta,
više jedem. Blijede kućica i baštica
svemirom omeđene.

Koračam svojim gradom i vidim:
premalo je gladi u zagrljajima.
Mučan je osjećaj karijatide. U podignutim
rukama pohranjujem već antikvitete: krhke
svadbene čaše, nasmiješena tjelesa, oficirske
uniforme, larve i lutke. Lutke. Lutke.

1978.

Djevojčici mjesto igračke

Keki

Njena je kuća visoko, među brdima:
od zelenog svoga srca živi
svaki dan. Hiljadu godina
u utrobi joj toploj Kaj i Gerda
zalijevaju svoje djetinje ruže.

Dok dan strpljivo čeka
tamna usta da otvori:
Mimo nje

Žene smijeh razmazuju
po prašnjavim stvarima;
Muškarci velikim rukama
na stvari prašinu nanose;
U svojoj drvenoj nutrini
stvari
bilježe strah.

Pred tolikim ogledalom – starimo.
Beskorisno zlato ostaviću, *za nju*,
u redovima ovog patetičnog zapisa.

Među knjigama III

Primili smo te pod svoj krov.
Sa zlatnim peharom u grlu, pjevaš
i razgrćeš teške zlatnike pred sobom
sve dok ne vidiš
drven sto,
drvo od kojeg je načinjen,

dok ne vidiš
oko koje pamti stablo,
sjekiru koja ga ruši,
ruku koja ga djelja,

dok ne vidiš
drvosječinu kuću,
uvećane slike na zidu,
svadbe kolače sahrane,

dok ne vidiš:
drvosječa za stolom sjedi,
sluša te: pjevaš i
razgrćeš
razgrćeš zlatnike
zlatnike...

Poslanica prijateljima

... dok (dugo već) mračan tat
sa jezera da pohara stiže,
dvojiš: stati na obalu i
bijelom maramom pokriti strašnu površinu
ili puhnuti sa dlana brodovlje, da ga sretne
dok još o tebi sanja.

U vreloom snu
hladna vam moja ruka oproštaj sprema.
Šetaćemo – još dugo –
kao kapi niz prozorsko okno;
sa dlanovima jasnim, sa imenima od milja.
U vašoj ruci ukosnica bijah,
u mirisu – tamjan sa rastopljenom solju.

Sve češće zastajemo
pred krivim drvećem u parku, osluškujući:
pored nas nepoznat svijet diše.
Pod umorne ga kapke skrivam očne, taj svijet,
to mutno gdje imam promijeniti još mnogo,
no bolje da se spava...

Veče je, s kraja jeseni. Kao da Ljubav
utočište traži
u vašem tihom krik
dok se niz prozorsko okno spuštamo.

Slavuj

Sad
samo prisluškujem eho
i zapisujem
među klasjem gorak glas
plodu primjeren.
Večer komad po komad tvoje pjesme
žvaće. Guta. Vari.

Ovdje je prozor, tamo
eno vrata. Ptico, san li je avantura
kojoj hrliš? A lozinka?
Magla? Slava? Strah?

Treba nad šavovima rana prhnuti
da prsnu
kao u smijeh...

Slušam ponoćne ljude. Pjevaju
o zlatu svojih ruku,
o starinskom vezu u tvom grlu
što iz sjeća na mladost.
I mene sjeća: na ljude koji će
čitati iste knjige. Na čadavo staklo
kroz koje gledaju pomračenje Sunca.
Na tebe ptico koju znam.

Majka te u goblenu sanja.
Otac u kavezu.
Ja u ovoj pjesmi.

Pristup proljeću

Soba je prepuna umora.
Dišem. Proljeće je, kažu,
i mrtvo drvo nudi cvat;
trava ustaje – hiljade blagih sječiva
prema suncu se kreće; šapće u zraku:
Mart. Žena pjeva dok se češlja i oblači:
Kom je u zemlju – neka ide,
kome iz zemlje – neka niče.

Na okupu smo, kao obično.
Umorni i brižni nad svijet se naginjemo
mjereći koliko je manji od jučer
i koliko ćemo zateći sutra.

S nadom i strahom tražim vas
kao zagubljen dokument. Da se povjerim:
velje se zbilje jošte slučajile nisu.
Pa stoga, dok nam se vrijeme nudi,
spavajmo...

Dobrā pjesma

Drago mi je sa strahom
ponovo u sobu ući –
nevezan za opipljivo:
jer sve to selim iza čela
u čvrste dveri, vječne kao i ja.

Zamišljam tihu vodu
i na vodi ruže: trajne
kao jedna duša svih vas.
Plove ruže poslije svetkovina;
ja se ogledam u prljavom Gangu
u predvečerje.

Sa vaših strana dobrō mi svjetlo stiže.
Od mene naučite tek promatranje
običnog dana, nervozu pred kratak put
dok iščekujem: svakome od vas
šta dobrog da se desi.

Da iz nebesa otvorenih
velika spusti se ruka
sa cekinima

sa novčićima radosti djetinje.

Tumač

U meni se plodiš i množiš, svjetlo.
Kroza me, kroz svjedoka, liješ,
Al' lišeno si čari. donosiš samo
bube iz prašine
dignute na čiste mi dlanove i dane.

Evo, dakle, proljeća. Sigurno u se,
dijete udiše svijet sa začinima.
A ja? Putujem, ne tražeći udobnost.
Dato mi je da tumač budem,
a ne znamenitost.

Putujem, nudeći samo
prepjev udobnosti – utješno tumačenje
korakā u mjestu.

1989.

*Trideset dvije godine. O snijegu koji
pada na behar na voće. O zatvorenim
vratima i suncu. O granatama kojih
nema u gradu gdje smo počeli da se
rastajemo. O srcu stvari.*

April je

i život nelijep; mrtva zemlja odjednom vampir
diše, diše, diše, i sa njom dišu
mrtve duše, skladno
po diktatu *najokrutnijeg mjeseca*;
žude u cvijeće ljupko da se smjeste!

Ogledala u sobi vrpolje se
zagledajući u zastravljene oči staraca,
u nijemi strah staraca želju unoseć'
da se diše, diše, diše...

Cijelo je nebo stalo
u prljavu baricu kiše.

Juni

stihovi na suncu

Govori samo – sve izgovori, sunce moje, u lišću,
između cvjetova mudrih. Juni je tvoja kuća,
trenut lica tvojega, čistog ko Neva Nevičica.

Još samo kratko boraviš u gradu,
na dlanovima siromaha, bogatuna, mrtvaca,
na sitnoj plohi rubina, u zrncu prašine. Pjevaj
nad onim što dijele milost poput udaraca,
nad onim što dijele udarce poput milosti.

Neka u tebe gleda pjesnik smračena uma
i ozdraviće.

Neka u tebe gleda despot smračena uma
i oslijepiće.

Ti daruješ samo, jednako darove dijeliš:
u vinu i hljebu pod rukom kosac te na polje nosi.

Daj Bože da zgasnemo na rubu narcisa
što se u tvoje lice zagledao.

Avgust

Krilat, okretao se naš smijeh
oko sebe, kao ego, kao prema Meki hodočasnici.
Širom osmjehnute školjke
iskašljavale su biser na meku resicu
djevojačkog uha. Nûr smijeha darovao se
svakom, po ulicama,
u malim našim ogledalima.

Stizao je skaćući po gorama, od uha
do uha, s koljena na vrh glave, potom
do ispod grla, grlen
sa bregova zvonio je, kao da zaziva:
Evo mene, vodeni cvjetovi, na krilima vašim
da se prenem – evo, pristajem: nosiću vas do sna –
dokle se zbilja vaša prostirala bude. Neka pobijedi
jači, kad mine ova radost.

Avgust, kiša

dnevnik

Sješćemo na našu verandu
i gledaćemo kišu:
otac, lice iz lijepih priča i izvan njih,
lice iz djetinjstva, a sad – nejasan upitnik
na kraju male kućne svađe...
Nena – u lipu staroslavensku zagledana hanuma,
u svijet ovaj
bez boje, mirisa, okusa...
Majka. I ja. I ja.

Sješćemo na našu verandu
i gledaćemo kišu.
Popićemo našu večernju kafu, crnu
kao mrak koji ćemo gledati
kad kiša stane.

Novembar, mahnitanje po sobama

Napokon: sama. Ona, i mrak u nutrini stvari.
Mali crnci kuckaju i cokću iz starih ormara.
Dok radi mrak, ona bi *da spava. Da sanja, možda?*
Neće moći. Ustani, sestro, i pisma piši. Tama
nije drugo do puko odsustvo svjetla. Pusti
da mrak radi za nas.
Umoriće se, pred zoru. I ja sam tu, preko puta,
u sebe zavaljena kao u stolicu, i nije tegobno,
naučili su me: da orem
 da kopam
 sama po sebi
i da pogledom ne činim čuda!

Stvari me obavještavaju šta se sa dragim zbiva:
u mraku se pomjeri stolica – jednog između nas
nema;
padne sa police knjiga – eno ih, mahnitaju po
sobama;
zapucketa pod – ostarjeli dječaci od kuće bježe
u šetnju...
Nabrajanje – moje sabiranje... I ti se saberi.
Lijevo od tvoga sluha je prekidač:
nazovimo to, sestro, svjetlom.

24. januar 1987.

Eto, jutros je osvanulo ljeto:
kroz mraz i krik
Marina Cvetajeva
prstom je ucrtala krug
na prozoru vagona
umjesto mene.

Nobelova nagrada 1987.

Pismo mladog pjesnika

Evo me, iz početka da krenem. Bez sjećanja, bez lika.
U godine zalazim, posne i zrele, jer «Zrelost je sve».
Iza moga *Krećem* ni zarez, ni uskličnika.
No, dobro, mili moj... Samo neka se gre.

Otići ću. Ni vitak, ni sa srebrnim lukom. Isti.
Čak i ne poželiv da *tamo* drugi plodovi zru.
Ne tražim ni put da bude onaj čisti
na kojem od mene bolji i hrabriji mru.

Ovako je svima: novembar, studen, i pad.
Samo što ponekom bolje je, ili gore
da od sitosti tuđe izgradi svoju glad.
Meni je dosta. Odoh. Uplakane zatvaram prozore

i naspram vatrice sjedam, što znači da već idem.
Eno se stepa, i Josif, Petrograd smješka drag.
Ko dana svakog, dakle, idem. *Semper idem.*
Konjanik iz pjesme na stazi kraj kuće ostavlja trag.

Ruska priča

Ti spavaj, od umora mrtav. Ja ću da sanjam:
stepu i mjesečinu. Krvav trag nevoljenog soldata,
maramu crvenu na snijegu bijelom. Njegove grudi
na kojim plamti slika – evo, ovdje, gdje zrno
prohujalo je kroz njezin osmijeh, svoj mir, i njegov
našavši u gnijezdu srčanom... Laku noć, Antone.
Sutra mi ispričaj svoju novu priču.

Skakutaću oko tebe, sretna
što svoj san vidim, po prvi put.

Federikova pjesan

Na bregovima iz pjesme čekala je
grijući masne prste na vatri naših riječi.
Krenuli vojnici su iz pjesme. Ona je mahala
ne srpom već bljeskom srpa u pomrčini –
munjom što nebo naše presijeca na noć i noć.
A ona će sačekati: da joj se čekanje
izvan pjesme plati.

Koračali vojnici su
u pjesmi pocupkujući kao u kolu.
Meni bijaše hladno oko želuca, u ustima,
u vojnicima koji govorahu:

Na vojnu! U boj! U pjesmu!
Pokrij se zastavom svojom u borbi i u grobu!
Mi poznamo sve ceste. Sve su iste.
Smrt je ostala za nama, što znači da nas čeka
prije no stignemo, svaki u svoju Kordobu.

Dariju Džamonji, 18. januara 1983.

Dragi Dario! Evo ulicom tvojom
prođe pet djevojaka. Mogle bi biti tvoje...

Al' eto ti ulicom pet krilatijeh konja
i put zanosna juga odniješe onijeh pet djevojaka...

Eno, pred vratima tvojim
ispljuvaše pet sitnih bisera, olovku i pivo.
Potrči, Dario! Olovku i pivo u sobu ponesi,
ostalo su bajke za drugačiju djecu.

Niko osim tebe neće imati toliko:
neostvaren svijet! Bar to ti obećati mogu
dok nas tvoj dragi hroptavi smijeh
uči prebljedom lišću ništavila.

A za to, što si živ... Da prostiš.

Post scriptum

A uistinu se dogodilo kako slijedi: 18. januara 1983. godine u Dariovoj, tj. Ulici Silvija Strahimira Kranjčevića, sretah pet studentesa Filozofskog fakulteta, sve «sa strane» i sve po posljednjoj modi obuvene i odjevene; psovale su i smijale se tako glasno da me obuze stid što ih poznajem. Utom naiđoše dva automobila u kojem su sjedjela tri (dva u jednom i jedan u drugom automobilu) pijana muškarca srednjih godina, koji izgledahu kao na krilima kad im se pomenute studentese pridružiše. Malo prije polaska – a mnim da su otišli put juga jer bijaše studeno i neprijatno vrijeme u Sarajevu – iz jednog automobila tih pred Dariova vrata izletje pivska boca, a jednoj studentesi, dok je ulazila u kola, puče niska vještačkog bisera i rasu se asfaltom. Ona olovka, koju Dario ima da potrči i donese u sobu, te pozivanje na ništavila, neostvaren svijet i kojekakve smiješne stvari, licentia su poetica, te se autorica usrdno izvinjava što je pobrkala slobodu i fakte.

Jutarce s posvetom S.

Sklisko je jutros nebce. Po njem ovčice tjera
pastir mili Perun. Ti bos u šetnju polaziš
meko stazicom gazeć. Pokoje stakalce, pokoji
papirić, kamenčić, jamica...

Mali je ovaj grad, uličice njegove uske –
Tijesno li je!

I sve te ranjava!

Prvo: se smanji. Na mjeru ljudsku, na aršin zemaljski.
Tek onda u šetnju izađi. Tvrdo nogom bosom
niz ulicu kroči, gazeć komade razbijenih boca, stare

novine,

oštro kamenje, jame...

Velik tad biće ovaj grad, i široke ulice njegove,
i široko će ti biti polje za prostran muški krik.
Nebesa biće tusta; zatvorena. Po njima
silna će stada tjerati Gromovnik silni, Perun.

Da te ništa, mili, ne rani. Osim groma.

Epistola, triput dnevno, glad poslije obroka

Z. M.

Pišem ti iz blizine, kao i svako
nemoćan da novi oblik mladosti na izmaku da.
Nisam dobro. Oblažem zidove rukama i vlagom iz očiju;
jedem sa probirljivošću bolesnog starca –
da ne pozlijedi hrana moju unutarnju svilenost.
Jedino vodu... jedino mi se voda
s radošću niz grlo otiskuje, sa gugutanjem...
No, o tijelu – *basta!* Ni ovoliko ne zaslužuje
Jer: još je mlado, jer biti mlad
znači imati svaki oblik...

Kroz okno vidim: kuća preko puta postaje mrak
i čovjek ispred nje uranja u taj mrak, u
Bašlarovu *iluziju topline*... Željela bih
da mu vidim lice, i da to lice postane kuća
koja postaje mrak, i da ja uranjam u taj mrak,
u *iluziju*... Ali ovo je već
slabost usamljenika...

A s tobom šta je? Izadeš li iz svojih soba
kada se drobi dan? Ima li te po uskim i strmim
ulicama grada? Padaš li
kao mrak što pada, neprimjetno i neumitno?
Služi li te tijelo, i glava, krčmarica mlada?

Budi li te ljubav moja iza sna, kao bljesak
sablje, od kojeg na tren svjetlije biva
(da gušća tama bude, da veći bude mrak)...

Vidiš, i pitanja su opštija kako rastu godine između nas.
I to što upitah samo je pjesnička dokolica
koja predmete pjevanju traži, ne odgovore!

Ostani mi zdravo, koliko možeš. Blizu je dan,
ali to nije metafora. Tvojom mlakom rukom ukloniću bore,
osamu i ovo pismo sa čela.
Krčag sa vodom iz ugla sobe se smiješi...

Septembra 1985.

Čaj od papira

Ne umire se od toga: da čekaš
da se večer spusti, u sebe skupljen
kao porodica u sobi.
Od drugog pravi ljudi ginu!
Na obalama, na poljima, u džungli –
od vode, od groma, od tigra.

A ti bi – od bljeska tigrove kože u tami
da skončaš!

Lijepo, i mirno, bez krvi i krika.
Kao u knjigama. Kao na krilu
Snježne kraljice.

No, čekaj samo. Spustiće se večer ljetno,
preko grada i stvari, preko nas.
Utopićemo se otužno preplavljeni snom.

Probudićeš se kao prašina na pisaćem stolu.
Bolji će, međutim, od drugog umirati:
na obalama, na poljima, u džungli –
od vode, od groma, od tigra...

Gospode

znam, napokon, da ljubavnik moj, muž pravedan i
smion, postoji. Jer, ne raduje
korak njegov, mirisan,
no čista pomisao na korak njegov, mirisan.
Ljubavnik moj, pouzdano znam, postoji. Jer
ne grije čvrstô njegovo tijelo...
Znam, i ja postojim, napokon, jer
ne radujem se ja ljubavniku svome, no raduje me
pomisao sjajna na mene
što dragog svoga očekujem!

Gospode, ne zaboravi:
možda ti uslugu činim
kad ti se ovako radosna obraćam.

Bez šetnje

B.V.

Pišem ti iz svih pravaca, tako
da zaštićen od svega budeš
osim od mojih riječi... A riječi
treba birati, polako, pažljivo
kao na tržnici breskve: jednu

veliku, kao sunce kroz jutarnju sumaglicu;
drugu, najsvježiju, koja se najljepše jede;
treću, malu, sa listićem drhturavim,
uplašenim od gužve na tržnici,
sa kapljicom rose što nije stigla u nebo da utekne...

Potom još jednu, zelenu, onu što prijeti
da, na toplom odležavši, pretekne ostale
u ljepoti i svježini – ako strpljenja bude
u onog što će je jesti!... I tako redom

breskva po breskva... Kad ti Hekata o okno kucne
darove da joj izneseš: mala zrela sunca
od kojih će joj crno srce pući.

Zato ti pišem iz svih pravaca:
da zaštićen od svega budeš
osim od mojih riječi... Zato ih
treba birati...

Decembar 1985.

Iz udžbenika slavenske mitologije

Kada su osvajači, jednobošci i nemaštoviti,
iscijepali i spalili Peruna
od slavenske lipe učinjena
da dokažu kako u drvetu nema Boga,

ni slutili nisu, bezjaci, da takvo šta
sebi i njima može dopustiti samo Bog,
da se jedino na vatri božanskog tijela
ugrijati i nahraniti mogu.

U svakom je drvetu grom
i u svakom gromu Perun
što vlastito tijelo spaljuje,
i u svakom Perunu, eno, Slaven,
jade svoje zemaljske pod lipom izvikuje.

Palićko jezero

Mirna je voda, i spavaju *stihovi o ribama*
s ribama, spava jezerski mulj, brodice spavaju.
Mjesec drhti na vodi, drhti
od onog što u vodi vidi...

Sad gost sam samo, gost pristojan – otići ću,
dakle, sutra. Ostaviti jezero, njegov i svoj san,
svoj strah od vode. Sve ostaviti.
Svejedno je predjelu koji ostavljam. Ne kaže
idi, ne kaže doći. Samo se gost trudi

da u svoje tamno srce upiše: Mirna je voda,
i spavaju *stihovi o ribama*, s ribama
koje će sutra slasno večerati glumci.

Sutra me ovdje neće biti – kakva li čuda!
U sanduk, putnički, pretvaram se,
u žamor stanice, u sitno svjetlo u daljini,
gdje sestra, grizući nokte, do krvi, čeka.

Gost je otišao, dobro večer

Jedan orah, dva, tri oraha na stolu –
skrivenih suština do kojih se stiže jedino
razaranjem svijeta, i zdjela usamljena,
to jest bez voća, bez naranči i jabuka –
tijela su pojela njihova lijepa tijela
i bacila njihov habitus u plastičnim kesama
na smeće.

Tri, dakle, oraha, i zdjela, i gost
kojeg više nema, ta sušta odsutnost
što kao dušu ispunjava udubljenje na stolici.

Ustati treba, i prozor otvoriti, da uđe svježiji mrak.

Tri, dakle, oraha, i zdjela, gost
kojeg više nema, i tromost, što ne dâ
išta da se mijenja u ovoj opštoj slici
koja razara i zadivljuje svojom jednostavnošću.

Tri, dakle, oraha, i zdjela, gost
kojeg nema, tromost
i oko tamno, kroz okno, u čiju zjenicu
tone ova slika.

Otvaraju se vrata i ulazi moj brat

Sjećam se (valjda) kako smo drhtureći
ulazili u hladne male sobe, bilja budućeg
pune, pitomog; majka je za strukom nosila
ribice zlatne, i bacala ih po sobi. Mi smo
u uglove bježali, jer – na koga zlatna ribica padne,
blizak svemu biće bogatom i silnom, a nikad
bogat i silan. Iznosiće zlato, pune ruke zlata,
pune kapke očne, i rasipaće ga po drugim
uglovima soba... Samo Feđa nije bježao nikud,

stajao je nasred sobe pod kišom ribica, majčinih
udaraca poljubaca plača – stajao je, štrkljast i
preveć ogorčen i tad, brižno i drsko pogledajući u nas.

Mene je bilo strah, a njemu se dešavalo sve ono
sa ribicama i bolom;
i danas, eto, u uglu svoje sobe,
skupljena u se, okrenuta
nemuštoj liniji u kojoj se dva zida sreću,
stojim i strah me je: otvoriće se vrata,

ući će dragi Feđa, srpom i čekićem mahnuće
prema dragom kamenu u ovoj pjesmi...

Tri Gracije

Tri su išle žene uskom i mračnom ulicom...
Sad, jedna nosi svjetiljku, šepa i plače.
Druge dvije za njenim svjetlom hode dolje-gore,
da čujemo o čemu uz vjetar zbore:
«Ah, muškarci... Čuda zgrčena u uglovima soba...
I zašto svjetiljka zasija jače kad kraj nje oni minu?
Trebalo je – mjeriti život kašikom i cekinom,
uzduž, tj. unaprijed, i poprijeko
gledajući šta pametniji rade. Oko sebe
sipati strast umjesto straha u rubinima i hljebu.
Umjesto mlake suze sipati sjever i jed...»

Onâ, međutim, jedna, lice u vrijeme uranja
Gubeć od svoje težine dok uspavljuje druge dvije:

«Laka noć vama, sestrice... Jedan svileni konac
za tebe, drugi svileni konac za tebe, sve oko vas,
sve oko vas... Ni radosti, ni smrti nema...
Laka je noć, putuje kroz nas i prestiže i čeka
iza godišta modrih od raspadanja.

Raspašće se bedra naša u male podzemne lađe
na kojima nafta do pustinje stiže. Raspašće se
proširena naša srca u vlažna gnjezdašca
gdje se puževi množe. Oči naše
raspašće se u sitna ogledala
u kojima će se služavke ogledati... Laka je noć vama,
gospe, u vremenu koje će sigurno sjati
kad prošlo bude... Savršen je svijet, sanjajte:

po parkovima maćuhice šire svoje male cirkuske šatre,
drveta dišu a ljudi prolaze,
i mirno je svako naše veče. Savršen je svijet
sa nama. I bez nas.»

Dosadno je. Kraljica tuguje

Samo: neka se dešava nešto. I gorē.
Neka se vjetar među travkama mrdne, ili
neka se mrdnu travke na vjetru.
Samo da ova voda, ova skrama sa vode se makne.
Neka nas ničeg ne bude, kraljice, strah.
Neka se nečemu, suši bar, obradujemo.

Samo nemoj, Gospode, da bude
kap po kap iz slavine,
tik po tak iz sata,
dan po dan iz naših otvrdlih srca.

Čuj: raste trava...
Čuj: vrisnu mrva pod tvojim stopalom...
Budi se jecaj kroz ružino stisnuto grlo...
Tih i nepoznat, život sićušnih bića buja.
Nasloni, kraljice, uho na zemlju:
vulkanskih sila glas iz dubine daje ti znak!

Mudar zna šta s tolikim blagom. A mi?

Poučite nas, travo, mrvo, ružo, živa zemljice!
kako se prema nebu ide a da se tijelo ne slomi.

Sanjarica

Laka tebi noć, djevojčice. Sanjaj. Ti nećeš duboko. Najteže je onima koji najdublje tonu u san. Koji se u njemu dave i prepoznaju istovremeno.

Koji hropte od silnog sna, od sjekire što zasijeca ispod svake dubine.

Oni se tek tu susreću sa ljudima iz jave: brane se sijećući oštricom dlana, i bježe dok se beskonačno množe između dva ogledala.

Možda Car i njima da pomilovanje, ako ostanu zatočeni u sumpornoj dolini.

A ti – polako. Niz svoje stepenište korak po korak ispod očnog kapka, ogledalce po ogledalce, moje; ne boj se. Tamo, zapravo, ničega i nema. Ti imaš sve ključe od tamnica, zato

predaleko nećeš: posljednju tamnicu čiste lunatici koji najdublje tonu u san. Koji se u njemu dave i prepoznaju istovremeno.

Koji hropte od silnog sna, od sjekire što zasijeca ispod svake dubine.

Oni se tek tu susreću...

Post scriptum:

Ovu pjesmu treba čitati ukrug, kako i slijede stihovi, polako i sa puno osjećajnosti prema sebi, sve dotle dok ne počnete osjećati vrtoglavicu pred iznenadno buđenje na ivici nekog krova. Ako ste od onih koji imaju sve ključe od tamnica, ne bojte se. Ostali, neka slobodno padaju, duboko koliko ih volja. Ako ih ne zaustave voda, vatra i zrak, zemlja će posigurno.

Božje drvce, Sarajevo

M.H.

3.

Stizao ovaj nas je grad, stezao
u zagrljaj i oko vrata. Posmatramo ga s visoka –
cezari trenutka, udišuć njegov dah:
tijela ljudska, behar božanski; žamor stanica
i mir japanske trešnje u bašti Muzeja;
one što nam bijahu dragi i što nam se u njedrima sviše.

Jedan između nas rukom mahne
prema srušenoj kuli u visini – kao da dozvolu daje
da se iznova zida, i kaže:
Ipak je nevjerovatan ovaj grad.
Spustimo se s visine.
Potrebno je sa više skromnosti gledati

u lice istorije. Samo tako ogledaćemo se
u sebi: koliko bijasmo usred sirotinje i sjaja?
Ni siroti, ni sjajni,
već onako – da nam, boj se, ne dopadne ni jedno.
Svaki je za se otkidao od onog što osvajahu
i gordiji i veći
računom prostim i uzvišenim: sabiranje, množenje,
dijeljenje, oduzimanje...

Pođimo, onda, i mi,
vazdušnoj kuli gospodari – spustimo se do grada
tihi i svačim povrijeđeni.
Kliznimo niz dlan ulice, kao kapi...

... da nam se ne ostvare snovi. Svi su isti:
sabiranje, množenje, dijeljenje, oduzimanje...

Koliko je važno – radovati se. Svemu!
I zatvorena vrata prihvatiti kao dar!
A ti, ako ne znaš radovati se, raduj se
vještini onoga koji zna! Dobri moj,

tamo napolju ništa ne valja:
ni mjesto, vrijeme, ni radnja. Ali zar se mora
poštovati to staro jedinstvo naše drame?

Šetnja je za drugo. Sklopljenih očiju da se
kroz magline krene, kao u ratu, prema Suncu,
na brdo iznad grada, na kulu. Ako ikad
budeš radostan u ovom gradu, zovni me:
prisutnost svjedoka bitna je istoriji svakoj.

U ovom gradu, kažem, u naprsloj zemljanoj zdjeli
iz koje ističe nježnost i smrad, u ovom
nevjerovatnom gradu ima drveća koje, o radosti,
prema nebu raste,
kao nigdje!

5.

(Dan uoči puta prema zimi)

U hladni dan slomljeno staklo ispod prozora
šalje signale: dobro je, sve je dobro
dok nas Sunce obasjava, svima je dobro...
Uzmiče mračnost u dušama živih,
iskoračuje ludilo udesno, prema rubu
stare šume – tamo su zvijeri
i njihovo je divljati kad im se hoće.

Naša je smjernost pitomih predmeta, mir
popodneve kuće,
mit i istorija naši su jer su daleko od nas...
Plače mi se, zbog puta koji moram preći,
a ipak mi je dobro; grije me zimno sunce sa zida sobe,
grije me potreba da plačem i pišem,
da na snijegu ispisujem trag, da ostavim
crveni šal i rukavice na snijegu, u ponoć
u blizini bolesne ruže što se kroz snijeg moli:
ja sam tu, Sunce,
tu sam. I nema pomoći, zar
i meni je putovati, dugo?

Nespremni, putujemo prema zimi...

Čuvaju svoj život starci oprezno koračajući preko leda.
Dječaci u trku kraj njih minu ne misleći na pad.

Pa dobro, *nema nade da se vratiš*, ali
naprijed onda kreni, hrabro, kao gerila, kroz mrak
godina, preko jutarnje paučine, preko volje, kao
u rudnik što se brat tvoj eno spušta.

Pa šta ako je hladno? I korijenju u zemlji
za dubine hrabrosti treba, i zamrlim bubama, i meni.

A uzgred, je li ikad postojao juli? Kad li je
cvrkutala ptičica prpošeći se u prašini pred kućom?
Znaš, s ljubavlju mislim na kapljicu julske kiše
što se niz prašnjavu ulicu kotrlja, sve
dok se ne uguši u nečujnom kašlju...
Gospode, daj malo da bude carstvo moje!
Zar nije divno i dalje željeti svoje želje?

Januar mudro bira svoje ljubimce:
curice i dječake, neustrašive
u radosti i hladnoći.

Tuku čovjeka iza ograde na stepeništu.
Dijete prolazi kroz crveno svjetlo
kao ludak kroz život.
Drvo u parku drhti jer je listopadno –
Sve to ne zavisi od mene. Ni ljubav:
Ona sa zimom dolazi jer toplo stanište traži.
Drugo sanja dok kroz urede hladne prolazi
čekajući suđenje vjenčanje potvrdu o boravištu,
njega, što sa psom na obali šeta
još mlad, čim o smrti danonoćno misli.

Jednim jezikom govore biljke i on – posječen
dok pada, cvijet opisuje liniju njegovog straha.

A moja ljubav od ovoga je svijeta, sasvim. Pitoma,
pažnje i njegovanja ište. Teško da njega
podnijeti može, složenog od snova u noćima nesanice,
od materija svilenih što odvojenost
njegovu oblikuju.

Zato će klonuti naglo. Ja ću opisati
liniju njegovog straha.

Daleko su, dobri moj, brda gdje tvoja krasotica spava.
Otkad se na put spremaš? Od prve krive crte u vježbanci,
od prvog drhtanja vode kad se nad nju nadneseš...
Sestra je otišla. Prijateljima je ružno s večeri
opisivati svoj strah.

Bolje je – u grnčariju dušu sliti, u divne
posude s svrhom. S vodom ispijajući
drugu dušu, možda će se krasotica usnom mekom
i tvoje dotaknuti usne.

Nebesa slavu grnčara pjevaju.

Povuklo se cvijeće iz vrtova
u plave vaze u pro hladnoj sobi.
Odstupilo je ljeto. Lovci ne snove
ipak traže još razloga za nesanicu, u suncu,
suncu u kapima, suncu na oknima popodnevnim,
na rubu čaše, u lisju što mlidi umrijeti...
Rajnerovo se natrajalo ljeto. Dozrelo je
za dobro i loše vino – za opojnu zimnicu
što u nama izazivaće dobre ili loše snove:
svakom prema zaslugama.

I stvarima je hladno kao nama. I mjesecu
na površini vode što se lomi. Kroz prozor

autobusa gledamo se
prijatelj i ja:
iz dubine jada navire zdrav smijeh, za sve,
i najednom toplo je;
sa naših lica zajedno sa lisjem žutilo opada...

11.

(S, grad bez Orijenta)

U zanosu koračaj
I misli na mene:
Ja sam Grad. Ja sam tvoje lice.
Zajedno smo kopriva i behar
u oku robinjice
sa Orijenta.

U očaju koračaj.
Ja ću misliti na tebe:
ti – osamljen i sitan – ti si moje lice.
Zajedno smo krasta
i srma preko raste
na tijelu robinjice
sa Orijenta.

U ljubavi koračaj
na mene ne misleći
s robinjicom pod ruku:
Tek zajedno smo mala istorija smisla.
Ja – lice tvoje. Ti – lice grada
Sa Orijenta.

12.

(Letovo dijete)

Pođimo gradu u visine, tihi i, reko,
svačim povrijeđeni. Dovoljno stari
da nas padovi plaše, dovoljno mladi
da nas padovi mame.

Patetičan je dan,
blizak našem takozvanom srcu.
Za druge bojim se, za svoj uznemireni um.
Sa dlanovima od prašine i sladoleda.
Sa gradom. Sa domovinom.

Jekovac čeka. Još: da se poleti samo
sa kamenjam i psokama, odozgo,
pa u mutno krilo rijeke.

Bi zadrhtala zova iznad vode.
Bi ptica prhutnula, sa dušom.
Bi zažalio dan svijetao, julski,
što eno opet neko sa rijekom nedostojno čini.
 Bi to bilo sve.
 Pa ništa.

1993.

*Trideset šest godina. O beharu i smrti
pod prozorom kuće koje nema.
O granatama i inatu. O vjerovanju u
dobre sile. O nesreći što se nudi zrelim
ženama, a one uporno hoće da budu
sretne. O majci, napokon, u godinama
proze.*

Zrelo je dobra, i hladno

Oдох ја, душо. Превише је радости с тобом!
На то ми срце, биљка отровна, навикло није;
превише било је бола, мога и туђег «Збогом».
Боље да одем сад, док још у нама се крије

trunka, ljubavi tračak, dok drhti ogledalo sitno,
gdje se ogledaš ti, u mene gledajući.
Tako – i samo tako – ostaće радости malo
koja opominje već nas, umorno posrćući

kraj umornih i zrelih nas... Jer, nema ljubavi
vječne, *cvite радости mē* – u romanse ta minu,
topli obećavši dom... peleni, bolesti, travi
za čaj ljekoviti, domaći: duhu, ocu i sinu...

Stog odoh ja, dušo. Makar u drugu sobu!
Da ne gledam ogledalo tvoje, slično
oglednjelom mome, dobrano zreloom dobu,
neprimjerenom vjernosti vječnoj i dičnoj!

Ljubavlju iz romana te branim, plaćući zato
što, evo, moram već poč, potrošiv te ko zlato
koje mi jedino osta.
Oдох ja, zlato moje.
Tebi je mene, ko meni tebe, dosta.
Dosta je. Dosta.

Ljepotica i zvijer

Lažljiva ljepotica
Zalupila je vratima
Konačno
Kao domovina
I nestala
U Istoriju.

Lažljiva, dakle, ljepotica
I Domovina
Imaju nešto zajedničko:
Obje za sobom ostavljaju
Dječake
Koji će umrijeti
Zbog njih.

rat 1991.

Mirisno popodne u julu u gradu u svijetu

U gradu se smjestio juli. Anđelima na nebu je vruće
i njihov znoj, mirisan, pada na blijedo lice mlade
žene što prolazi ispod mirisne lipe; muškarac je žurno
prošao kraj nje, i pomislio, bez svijesti da tome
da značaj: Ona je tako mirisava i plačna.

Dijete

se očešalo o njenu haljinu
i pogledalo je, pažljivo, kao što anđeli pažljivo
zagledaju u ljudsku dušu: *Jepa milisna teta.*

Zakoračila je potom
na platformu tramvaja
i nestala iz ove pjesme, sa svim mirisima.

Noć se došunjala u park
i cvijeće je zatvorilo
svoje male prodavnice zdrave tame.

ljeto 1991.

Srce je lovac samotan

Možeš li izdržati ovako, bez zanosa i slave?
Pusti me malo na miru, i pogledaj: duša putuje
nad mjesečastom vodom... Živi smo, oboje,
i kao lati padaju naše riječi, kao lati
padaju naše riječi, kao lati padaju naše riječi
na sto: MAJKA MI JE BOLESNA. I OTAC MOJ.

Sa desne strane zdravlje bih svoje da pomjerim
prema njima. I ne bih. Sa lijeve: vrište djevojčice
i dječaci niz tobogan

niz tobogan

niz tobogan:

na dnu ih čeka bara. u njoj: kamenja malo,
i vode, i bjesomučnih suza nedjeljom popodne,
dok gledam film sa sretnim završetkom. I nepatvorene odvratnosti
nedjeljom popodne, dok gledam film
sa sretnim završetkom. Možeš li, srce moje,
izdržati, bez zanosa i slave?

Mogu, ako mi platiš. ali ne svojim uzaludnim zlatom!
veli srce moje, cereći se iz ogledala kroz otvorena usta.

Lezi u svoje godine Vladimire

V. Albahariju

Proziran dječak, sa glavom kapucina,
po hladnim skloništima ostavlja
drskost i osamu, i raznosi po gradu
drskost i osamu *made in Ireland*,
pa – kome proda, a kome, bogami,
kraljevski dariva.

O, kako ohol i sam Vladimir jeste
kad snoća se po ivicama stola:
mravići tu putuju
s mrvama kruha njegovoga.
Taj vam gomila pustoš kao dukate:
kupiće jednom, za nju,
milošte Božije
trunku.

Lezi u svoje godine, Vladimire,
kao toliki drugi!
Daj da danas osmijeh moj
takne prozirne sljepoočnice tvoje.

Post scriptum:

Vladimir Albahari, Sarajlija, pjesnik, ludak, ukleti Jevrejin, toliko je sanjao da ode iz rodnog grada, toliko da smo svi bili uvjereni da neće otići. Otišao je, s početka rata. To znači da se san pjesnikov – O, grijeha – ostvario. Morao je da ode: imao je tako prozirnu kožu i tako lagane kosti, da se sa prvim granatama pretvorio u galeba i preletio Lamanš. Dakle, na gubitku su pjesnički san i ovaj grad. Vladimir je, naravno, na gubitku: tamo o njemu nema ko da piše. Sanjam, kao što je i on, da ga jednom stigne ova pjesma.

Selidba iz lijepog kraja gdje umiru ruže

Ruža je vrisnula, u snu, umirući,
i iz tog vriska rodio se julski dan.
Zatreperilo je srce usamljenog malog pauka
u uglu gluhe sobe.
Tepisi i glomazne prašnjave stvari
napustili su kuću
noseći u sebi život, zagušljiv i dug,
i ljubav,
zagušljiva i duga,
ispadala je iz starih pisama i knjiga
na vrelu cestu,
sve dok teški kamion nije nestao
u oblaku zagušljive prašine
na dirljivo ružnom izlasku iz grada.

Ratni haiku

Granate šute
U preostaloj krošnji
Vrapčić cvrkuće

Nema kestena
Pod slijepim oknima
Duga je noć

Trave bujaju
Na toplom asfaltu
Krv i kruh leže

Majsko popodne
Nasred asfalta cvate
Ruža krvava

Prijatelju moj
Kraj srušenog jasena
Mislim na tebe

Bašta Muzeja
Pamti japansku trešnju
Tu smo ćutali

Ludak zapjeva
Kraj srušene kuće
Gdje cvili pas

Meci fijuču
U krošnji jasenovoj
Nema vrabaca

Haiku za prijatelja

Ovdje je stanovao Dragan H.
Sada stanuje
sa puškom Ernesta Hamingwaya.

Pohvala drvetu ispred kuće

I ti ćeš umrijeti
kao što je umro Lee Marwin!

On je stvarao čist zrak
kao i ti.

Ratno pismo

O pismu od prije rata

Vratio se mrak iz svemira u našu kuću:
nje više nema. Knjige i pismo
jedno, i drage stvari, sve u goruću
pretvorilo se sliku. No, nismo

nestali mi! Ni *rukopisi ne gore*, vele,
što znači da čitaću ponovo
to drago pismo, gdje želiš, gdje žele
slova da dugo stradanje ovo

u dugo dosadno popodne zimsko svedu,
kad ne volim nikog, i patim
što sve je tako obično, i sve u redu,
što nema zanosa onoga da vrati

prvi dan ljubavi, to ponovno stvaranje svijeta,
to urastanje srca u jablan iznad vode!
No, neka samo patnja ova prestane da cvjeta
i neka već jednom ode

svako, kud koji hoće:
u vatru, u vodu, u zrak! A mi? U čiji dom?
Mi ćemo ovdje, gdje Majka uzgaja ruže i voće,
i nas, sirote, na dlanu svom.

Pisac sagledava domovinu dok učeni postmodernist ulazi u njegov grad

Surovo i dugo ponavlja se sve
i sve se dešava po prvi put:
lice mladića čiji je život čitavu noć
oticao kroz tvoje ruke, kroz rupu
na njegovim leđima.
Lice vojnika
kraj autobuske stanice, otvorenih očiju,
gdje se zaustavilo pitamo majsko nebo – *Izmišljaš*,
kažem – nije to mirno i daleko lice Istorije.
I jezerce krvi: usred jezera kruh
natopljen krvlju kao u jutarnjem *mleku z bregov* –
Izmišljaš, ponavljam, prvi put:
olovnu sarajevsku glinu što pada na dječakova
velika stopala u Reebok patikama
na prekratkom tabutu od ormarskih vrata... Ne, tebi
ne treba vjerovati, ti stižeš iz srca
tame što je pukla i pokuljala u dan.
Nepouzdan si svjedok, pristrasan pri tom. Došao

zato je Profesor, pariski sasvim: *Mes enfants*,
počeo je, i prsti njegovi ponavljali su: *Mes
enfants, mes enfants, mes enfants*, usred
Akademije nauka sijede su glave mislile
samo o njegovoj košulji do vriska bijeloj,
Mes enfants, ovdje umire Evropa. Potom sve je
u film poredao, u slike, u riječi velike, kao
histoire, Europe, kao *responsabilité* i, naravno,
les Bosniacs. Tako se, eto, gleda u lice Istorije,
ne kao ti: u sirovim neodgovornim ulomcima,
u snajperskom hicu što se zabija u lobanju,

u grobove koje je već pokrila neumorna trava,
u tvoje dlanove položene preko
Edvarda Muncha, koji je i sam, jednom,
izmislio sve, uzalud.

Za B.H. Levyja, sa šakom soli 1993.

Georg Trakl ponovo na ratištu 1993.

Visoko, iznad aviona, boravi dragi Bog
s očima zlatnim u sarajevskoj tami.
Behar sa granatama pada kraj prozora mog.
Ludilo i ja. Sami. Sami smo. Sami.

Svaka je majka čudo od djeteta

1.

Kad smo u hitnji odlazili iz svoje kuće na ulazu u grad, zauvijek, ja sam nosila nekoliko dragih knjiga, damski nesecer i rublje. Ona je nosila dvije kese hrane. Pitam, Šta si ponijela, mama? Ono što svima treba, kaže. Poslije je kroz granate i snajpere išla do naše bašte i donosila unucima salatu, luk, mrkvu. Je li te strah, pitam je. Nije, sine, kaže ona. Ja samo pomislim na svoju djecu i Bog mi odmah otvori put. ETO.

2.

Kad su moga brata poslali na položaj, tamo, kod one naše kućice, ona se lijepo spremi i ode tamo. Kud ćeš, mama, pobogu, pitam očajna. Odoh da mu pomognem, da mu bude lakše, kaže. Brat jedva živu glavu izvuče izvlačeći je iz obruča. Nemoj, kaže, mama, boga ti, više da mi pomažeš. Sad po čitav dan sjedi na balkonu, gleda i osluškuje: Je li živ? Možda na goloj zemlji leži? Ima li šta da jede?... Sjećate se one blesave majke Nikoletine Bursaća? E, isto to. Samo malo drukčije. ETO.

3.

Kad sam ih smjestila, poslije boravka na petnaestom, na deveti sprat, kod prijatelja, kaže mi, kao da je nešto kriva: Znaš, sine, ja moram u ovoj kuhinji da napravim nekakav svoj red. Al ja sam sve zapamtila gdje šta stoji, pa kad pođemo kući (!), ako Bog da, ja ću sve vratiti gdje je i bilo. ETO.

4.

Kad sam se neki dan vraćala sa svog «obašašća» po gradu, bazam uz one neboderske stepenice po maraku kao da, ne daj Bože, idem kroz kakav dugačak grob, i brojim: prvi, treći, peti, sedmi, deveti sprat, kad na gelenderu napipam nekakav konop. Ona otvara, pitam, Šta je ovo, mama? Kaže, Ja svezala da znaš kad dođeš pred naša vrata. Rano popodne upali uljanicu i ostavi je na stepeništu, da narod vidi kud udara. Ostavi otvorena vrata stana, da komšije lakše bazaju po onom mraku. Ostavlja šibice pored mog kreveta, po policama, po stolovima. Ustaje noću i ponovo pali uljanicu u hodniku: zna da se bojim mraka, pa da mi se svjetlo nađe pri ruci. Ne spava nikako, nego po svu noć svojim ludim majčinskim, duševnim uhom, osluškuje preko čitavog grada, na četiri strane, dišemo li, jesmo li ušuškani, sanjamo li ružno, boli li nas šta... ETO.

5.

Po čitav dan, devet spratova gore i devet dolje, donosi vodu. Prije rata nije mogla da pređe ni devet stepenica. Sad je, kao, ništa ne boli. Samo što se smanjila za dva broja. Sad, kaže, ne smije ništa da me boli, sad je rat. Poslije ću biti bolesna koliko me volja. Prije neki dan pita me jedan poznanik: Kako uspijevaš biti tako čista i bijela kad nema ni vode ni struje? To je ona kriva, kažem. Ode «na vodu», opere sve moje bijele košulje, otkuha pantalone i patike, osuši. Onda izmoli od dragog Boga malo struje, pa hitro-hitro sve opegla i objesi u ormar. Ne smiješ ti, kaže, da izgledaš kao izbjeglica, iz inata anamo onima što nas otjeraše od kuće. ETO.

6.

Kad pripuca oko nebodera, svađamo se. Neću, kažem, na stubište, ni u podrum, bolje se osjećam kad čitam dok padaju granate. Dobro onda, kaže ona, i ja ostajem s tobom. I sjedi pored mene, a znam da umire od straha. Sjedi sve dok me toliko ne naljuti da i ja izađem na stubište ili u podrum. Tvrdojavije ništa u životu nisam vidjela. Smjestiće me na sigurno ili je neće biti. ETO.

7.

Negdje na početku rata nađem je ispod kuće, sjedi na vreći pijeska i plače. Šta je, pitam. Ma 'nako, kaže. Kako 'nako, pitam. Ma, veli, stid me što sam vas rodila. Pa što, majko, nismo mi tako grozni, šalim se ja. Ama nije to, ozbiljno će ona, nego me stid što sam vas na ovakav svijet rodila. Kad bih, veli, znala da baš ja treba da umrem da bi se rat završio, bih Boga mi legla i umrla. Samo da moja djeca i unuci požive. ETO.

8.

Ja s Bogom imam onaj bezbožnički, računđijski odnos. Ona ne. Od svih računica ona samo moli boga da nas opet, jednom, sve sabere oko sebe, žive i zdrave, u svojoj kućici na ulazu u grad(!), i da nam iznese onu svoju, maminsku sirnicu, od koje smo se subotama razvaljivali, a poslije ostavljali njoj da pere suđe i skuplja skršene i razbacane stvari koje unuci samo u njenoj kući mogu da krše i razbacuju. ETO.

9.

Ruži me svaki dan, te da ne znam da se snađem u životu, te da ne znam da iskoristim situaciju, te da sam naivna... ja ne znam šta da joj odgovorim, pa samo kažem: Ma znaš, mama, ja sam ti pjesnik, to je zato. Ma, ti si mamino govno, kaže ona, i ljubi me opet onako, maminski cuktavo, do nebesa. ETO.

10.

I stalno, uporno, nepogrešivo sanja isti san: Kao, vratila se ona kući, a kuća cijela-cjelcata, cvijeće njeno okolo, mačak spava na staroj fotelji na verandi, ona iz kuće izlazi vedra, okupana, subota je i mi dolazimo na ručak pa predveče na roštilj, i ona nikako ne može sve da ispostigne, i hvata je, i guši, Bože moj, nekakva tjeskoba, i budi se – u luđački ratni avgustovski dan, oznojena i prestravljena, u tuđoj kući, na tuđoj postelji, a tamo, preko nebodera, gruhaju granate i ruše komad po komad njenoga starog srca.

11.

Da mi te Bog još dugo poživi, starice moja. Izdrži ti, paću i ja. Jer samo s tobom ovaj će rat, kao neka duga i teška bolest, prestati: ti ćeš na njega priviti onaj svoj tajni melem od mudre glave i ljekovite trave. I od tvojih starinskih, narodnih priča u kojima – treba li reći – uvijek pobijedi onaj koji nikome niti zlo čini niti zlo misli.

Komentar

SRCE TAME – naslov je, naravno, posuđen. Hvala Džozefu Konradu koji je mnogo prije drugih shvatio da tama ima srce i da srce ima tamu, mada se sve na kraju svede na UŽAS! UŽAS! UŽAS!

Ovaj izbor nastao je na osnovu tri objavljene i jedne neobjavljene knjižice stihova, a rezultat je želja da uspostavim i možda sada shvatim razliku između dvadesetogodišnje studentkinje književnosti i tridesetogodišnje kandidatkinje za sahranu na fudbalskom igralištu. Razlika u srcu nije velika, ali u tami srca je bitna: ovaj je mrak mnogo manje gust od onog iz mladosti. Naprosto zato što su očekivanja postala beskrajno mala, pa su se i životni snovi sveli na vodu, zdravlje, dom, knjige i mir umjesto Poduhvata, Istorije, Slave i Ljubavi, pa još sa velikim slovom.

MORE – Ova pjesma, malo omladinsko poetsko čudo, nastala je kao gimnazijski školski rad na zadatu temu, prije dvadeset godina. Ove, 1993. godine, usred srca tame, jasno mi je samo ovo: Ako ikad porastem do jednostavnosti, želim ponovo da porastem do ove pjesme.

